

Чернігівська державна обласна універсальна наукова бібліотека ім. В.Г. Короленка
Чернігівське відділення Інституту української археографії та джерелознавства ім. М. С.
Грушевського НАН України
Чернігівська обласна організація Всеукраїнської спілки краєзнавців

*Серія “Історики та
краєзнавці Чернігівщини”
Вип.*

16

Тамара Павлівна Демченко
(Бібліографічний показчик)

Чернігів - 2010

Тамара Павлівна Демченко: (Бібліогр. покажч.) /Скл. Л. В. Студьонова, Л. В. Яснєвська;
Авт. вступ. ст. О. Б. Коваленко; Наук. ред. О. Б. Коваленко; Ред. І. Я. Каганова; Відп. за вип.
П. В. Грищенко. – Чернігів, 2010. – 39 с. – (“Історики та краєзнавці Чернігівщини”; Вип.16).

Редакційна колегія серії

“Історики та краєзнавці Чернігівщини”

О. Б. Коваленко (голова), П. В. Грищенко (заступник голови),

І. Я. Каганова (відповідальний секретар), С. Л. Лаєвський,

Д. М. Никоненко, Л. В. Студьонова

Скл.: Л. В. Студьонова, Л. В. Яснєвська

Наук. ред.: О. Б. Коваленко

Ред.: І. Я. Каганова

Відп. за вип. П. В. Грищенко

Комп’ютерне макетування: О. В. Дорохова

Ризограф Чернігівської ОУНБ ім. В. Г. Короленка

Тираж

Історик, краєзнавець і педагог Тамара Демченко

Тамара Павлівна Демченко народилась 6 грудня 1948 р. у с. Ведмеже Роменського району Сумської області в родині сільських медиків. Згодом батьки переїхали до райцентру Талалаївка, що в сусідній Чернігівській області. У 1966 р. Тамара Демченко із золотою медаллю закінчила місцеву середню школу і вступила на історичний факультет Київського університету ім. Т.Г. Шевченка. Навчання у провідному вузі України справило визначальний вплив на формування її світогляду й наукових уподобань. Т.П. Демченко і досі з вдячністю згадує своїх учителів професорів В.О. Маркіну, М.І. Марченка, Л.С. Чіколіні, А.К. Буцика, які прищепили їй навички педагогічної майстерності й дослідницького ремесла, інтерес до вітчизняної та світової культури.

Поруч з Т.П. Демченко на студентській лаві зростали й інші молоді таланти, які згодом голосно заявили про себе у науковій спільноті, – С.І. Білокінь, В.П. Крижанівський, В.М. Волковинський, С.П. Сегеда. У 1971 р. Т.П. Демченко одержала диплом з відзнакою і призначення на посаду вчителя Великобубнівської середньої школи Роменського району Сумської області, де протягом 1971 – 1975 рр. викладала історію та суспільствознавство.

У вересні 1975 р. розпочався новий етап у житті та науково-педагогічній діяльності Т.П. Демченко, пов'язаний з Чернігівським державним педагогічним інститутом ім. Т.Г. Шевченка, в якому вона працювала асистентом, а згодом старшим викладачем кафедри історії СРСР та УРСР. Важливу роль у становленні Т.П. Демченко як вузівського викладача і науковця відіграли у цей час досвідчені колеги доценти К.Г. Устінова й М.С. Чуприна, а також старший науковий співробітник Інституту історії АН УРСР, кандидат історичних наук О.І. Лугова, під керівництвом якої вона підготувала і у 1984 р. захистила кандидатську дисertaцію “Культурно-просвітницька діяльність відділень Російського технічного товариства на Україні в 1870 – 1914 роках”.

Упродовж 1986 – 1988 рр. Т.П. Демченко працювала лектором Чернігівського обкому Компартії України і брала активну участь у громадсько-політичному житті регіону за доби так званої “перебудови”. У 1988 р. вона повернулася до Чернігівського державного педагогічного інституту ім. Т.Г. Шевченка і відновила науково-педагогічну діяльність на кафедрі загальної історії, викладаючи історію міжнародних відносин та світової культури. З червня 1991 р. і досьогодні Т.П. Демченко працює на посаді доцента кафедри історії та археології України Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г. Шевченка і користується цілком заслуженим авторитетом серед колег. Ерудований і вимогливий викладач, вона залюбки ділиться знаннями і досвідом зі студентами. Завдяки її підтримці й піклуванню стали на крило молоді дослідники С.В. Бутко, В.М. Гаврилов, Н.М. Климович, О.В. Оніщенко.

Т.П. Демченко належить близько 200 наукових і науково-популярних праць здебільшого з соціально-політичної історії України і, зокрема, Чернігівщини другої половини ХІХ – початку ХХ ст., а також історичної біографістики. Значну увагу дослідниця приділила діяльності депутатів Державної Думи Російської імперії від Чернігівської губернії. Серед них був і відомий громадський діяч та адвокат І.Л. Шраг – один з улюблених героїв Т.П. Демченко. Видана у 2008 р. ґрунтовна праця “Батько Шраг” підсумувала багаторічні студії авторки, присвячені цій непересічній особистості, яка відіграла видатну роль у вітчизняній історії.

У полі зору Т.П. Демченко повсякчас перебуває історія Української революції 1917 – 1921 рр., трагічні долі її учасників. Цікаві факти наведено, зокрема у книзі «1917 рік на Чернігівщині» (Чернігів, 2003), яку вона підготувала спільно з В.М. Бойком та О.В. Оніщенко. Цілком закономірно Т.П. Демченко як історик і патріот України віддала

також данину пам'яті героям Крут.

Т.П. Демченко зробила значний внесок у вивчення історії Голодомору 1932 – 1933 рр. на Чернігівщині. Вона взяла безпосередню участь у збиранні й публікації спогадів сучасників, яким поталанило пережити це страшне лихо, долучилася до діяльності Асоціації дослідників голодоморів в Україні, заснованої відомими вченими і громадськими діячами. Свої спостереження і висновки щодо цієї гуманітарної катастрофи вона узагальнила у вступній статті до Чернігівського тому “Національної книги пам'яті жертв Голодомору 1932 – 1933 років в Україні” (К., 2008).

Т.П. Демченко належить пріоритет у вивченні історії українського національно-визвольного руху, зокрема, діяльності похідних груп ОУН-УПА на Чернігівщині під час Другої світової війни. Підготовлена дослідницею спільно з С.В. Бутком студія “За Україну, за її волю” (Чернігів, 1992) фактично започаткувала регіональну історіографію цієї контраверсійної проблеми.

Помітне місце в доробку Т.П. Демченко посідають археографічні публікації, передусім джерел особистого походження – листів та мемуарів І.І. Петрункевича, І.Л. Шрага, М.С. Грушевського, Г.О. Лазаревського, В.В. Дубровського та інших громадських діячів, учених і письменників.

Т.П. Демченко повсякчас тримає руку на пульсі сучасної історичної науки. Вона автор численних аналітичних рецензій на праці українських істориків І.Б. Матяш, О.М. Веселової, В.І. Марочка, О.М. Мовчан, В.С. Шандри, О.Д. Бойка, Ю.А. Мицика, В.Ю. Мельниченка, Л. Винара, які в особі Т.П. Демченко знайшли не тільки свого вдумливого читача, але й допитливого співрозмовника.

Біобібліографічний покажчик «Тамара Павлівна Демченко» продовжує серію «Історики та краєзнавці Чернігівщини». Науковий доробок Т.П.Демченко укладений за хронологічним принципом з наданням порядкового номеру кожному запису.

Біобібліографічний покажчик складається з розділів:

- Праці Т.П.Демченко

- Література про Т.П.Демченко

У середині рубрик матеріал розташований за принципом прямої хронології. У межах років – наступним чином: окремі праці, статті із наукових збірників, статті із наукових журналів, рецензії, видання, які були укладені або відредаговані науковцем. Публікації про Т.П.Демченко – у прямій хронології. Добір літературних джерел завершено 1 жовтня 2010 року.

Бібліографічний опис видань здійснено відповідно існуючим державним стандартам та згідно рекомендацій ЦНБ ім. В.І. Вернадського по складанню та оформленню біобібліографічних покажчиків.

Посібник супроводжується допоміжним довідковим апаратом, що складається з «Іменного покажчика» та «Географічного покажчика».

Видання розраховано на науковців, викладачів та учителів, студентів, працівників бібліотек, музеїв, архівів та краєзнавців.

Праці Т. П. Демченко
1980

1. До питання про розвиток освіти на Київщині (Смілянські технічні класи) //Перша Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доп. – К., 1980. – С. 99 – 102.

1981

2. Діяльність Київського відділення Російського технічного товариства (1870 – 1914 рр.) //Укр. істор. журнал. – 1981. – № 9. – С. 78 – 81.

1982

3. До історії підготовки технічних кадрів для цукрової промисловості в дореволюційний час у Росії //Нариси з історії природознавства і техніки. – К., 1982. – Вип. 28. – С. 87 – 92.

4. Мережа освітніх закладів, створених на Україні відділеннями Російського технічного товариства //Історичні дослідження. Вітчизняна історія. – К., 1982. – Вип. 8. – С. 99 – 107.

1984

5. Культурно – просветительская деятельность отделений Русского технического общества на Украине в 1870 – 1914 годы.: Автореф. дис. на соискание ученой степ. канд. истор. наук. – К., 1984. – 24 с.

6. Введение краеведческого материала в преподавание истории СССР //Пути совершенствования учебно – воспитательного процесса и повышения качества подготовки учителей истории: Тезисы докл. и сообщений Всесоюзной науч. – практ. конф. – Луцк, 1984. – С. 115 – 116.

Співавт.: М.С.Чуприна.

7. Талалаївка – Зугдіді: сторінки з історії дружби двох братніх радянських народів //Третя Республіканська наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доп. – К., 1984. – С. 257 – 258.

1985

8. Культурно – освітня робота на Чернігівщині в роки першої російської революції //Перша Чернігівська обласна наукова конференція з історичного краєзнавства: Тези доп. – Чернігів, 1985. – С. 74 – 76.

1989

9. Идеологическая борьба и молодежь. – Чернигов, 1989. – 21 с.

10. Коммунистическая нравственность: общечеловеческое и классовое: Метод. реком. к программе курса для системы комсомольской политехучебы – Чернигов, 1989. – Ч. 2. – 26 с.

1991

11. Д.М. Поддерегін: життя та діяльність //Питання вітчизняної та зарубіжної історії. – Чернігів, 1991. – С. 32 – 33.

12. Чернігівщина доби першої російської революції на сторінках часопису “Украинский вестник” //V Всеукраїнська конференція “Розвиток історичного краєзнавства в контексті

національного і культурного відродження України”: Тези доп. і повідом. – К.; Кам’янець – Подільський, 1991. – С. 94 – 96.

1992

13. За Україну, за її волю: Короткий нарис боротьби ОУН – УПА за незалежність України: (Другий етап національно-визвольного руху на Україні 30-х – поч. 50-х рр.). – Чернігів, 1992. – 54 с.

Співавт.: С. Бутко.

14. Деякі міркування з приводу викладання історії України //Тези доповідей міжвузівської науково – практичної конференції. – Чернігів, 1992. – Ч. 3. – С. 77 – 78.

15. І.Л. Шраг і українська культура //Інформаційний бюлетень Комітету науки і культури для зв’язків з українцями за кордоном при АН України. – 1992. – № 2. – С. 70 – 72.

Співавт.: В.І. Онищенко.

16. Нові шляхи у розвитку шкільного туризму (на прикладі Чернігівської області) //Туризм: завдання національно – культурного відродження України: Тези доп. та повідом. Всеукр. наук. – практ. конф. – К.; Черкаси, 1992. – С. 210 – 212.

Співавт.: В.І. Онищенко.

17. Ілля Шраг і українське відродження //Старий Чернігів (Дод. до газети “Чернігів. відом.”). – 1992. – № 1 (верес.). – С. 5.

Співавт.: В.І. Онищенко.

1993

18. До питання про участь делегатів від Чернігівщини в роботі Першої Державної Думи //Проблеми історичного і географічного краєзнавства Чернігівщини. – Чернігів, 1993. – Вип. 2. – С. 74 – 79.

Співавт.: В.І. Онищенко.

19. І.Л. Шраг – “славний український діяч” //Укр. істор. журнал. – 1993. – № 10. – С. 95 – 102.

Співавт.: Г.М. Курас.

20. Ілля Шраг та українська культура //Літ. Чернігів. – 1993. – № 1. – С. 92 – 100.

Співавт.: В.І. Онищенко.

21. Ілля Шраг і українське відродження //Старожитності. – 1993. – № 7 – 8. – С. 9.

Співавт.: В.І. Онищенко.

1994

22. З історії туристичного клубу “Вогнище” на Чернігівщині //Всеукраїнська науково –

практична конференція “Проблеми розвитку туризму в Україні і завдання відновлення історичної пам’яті народу засобами туризму”: Тези доп. і повідом. – К.; Косів, 1994. – С. 30 – 31.

Співавт.: В.І. Онищенко.

23. Краєзнавчо – туристична робота в умовах сільської школи //Регіональна науково – практична конференція “Історико – культурна спадщина Середнього Подніпров’я: виявлення і вивчення пам’яток засобами туризму”: Тези доп. і повідом. – К.; Черкаси, 1994. – С. 158 – 160.

Співавт.: В.І. Онищенко.

24. Заступник Голови Центральної Ради. Наш земляк Микола Шраг: замовчуване ім’я історії //Сіверщина (Чернігів). – 1994. – 17 груд. – С. 2.

Співавт.: Г. Курас.

25. Сіяч: [В. Науменко – укр. громад. і освітній діяч. Народ. у Новгороді – Сіверському] //Укр. Слово (Київ). – 1994. – 15 верес. – С. 14.

26. Рец.: “Народ, який не знає своєї історії, приречений знову її пережити” //Сіверщина. – 1994. – № 14 (черв.). – С. 2. – Рец. на кн.: Білас І. Репресивно – каральна система в Україні. 1917 – 1953: Суспільно – політичний та історико – правовий аналіз”. В 2- х т. – К.: Либідь; Військо України, 1994. –

Співавт.: С. Бутко.

1995

27. Земські діячі Чернігівщини у боротьбі за впровадження української мови в початковій школі //Література та культура Полісся. – Ніжин, 1995. – Вип. 6. – С. 152 – 160.

Співавт.: В.І.Онищенко.

28. Передмова //Проблеми історичного і географічного краєзнавства Чернігівщини. – Чернігів, 1995. – Вип. 3. – С. 3 – 5.

Співавт.: Л.Е. Раковський.

29. Чернігівські депутати у Другій Державній Думі //Проблеми історичного і географічного краєзнавства Чернігівщини. – Чернігів, 1995. – Вип. 3. – С. 46 – 49.

Співавт.: В.І.Онищенко.

30. До історії діяльності РУП на Чернігівщині //Сіверян. літопис (Чернігів). – 1995. – № 6. – С. 3 – 7.

Співавт.: В. Шевченко.

31. Доля українського генерала [О. Грекова] //Сіверщина. – 1995. – 25 листоп. – С. 2.

32. Тернистий життєвий шлях чернігівця М. Шрага, заступника голови Центральної Ради //Сіверян. літопис. – 1995. – № 1. – С. 8 – 14.

Співавт.: Г. Курас.

33. Рец.: Цінне дослідження //Сіверщина. – 1995. – 4 листоп. – С. 2. – Рец. на кн.: Марочко В. Українська селянська кооперація. Історико – теоретичний аспект (1861 – 1929 рр.). – К., 1995.

Співавт.: В. Шевченко.

1996

34. Тестування як засіб національного та регіонального виховання //Національні та регіональні традиції в системі навчання та виховання студентів і школярів. – Чернігів, 1996. – С. 28 – 29.

Співавт.: С.В. Бутко.

35. Штрихи до портрета депутата II Державної Думи В.І. Хвоста //Людина, суспільство, культура: Матеріали ювіл. наук. конф., присвяченої 80 – річчю Чернігів. держ. пед. інституту ім. Т.Г. Шевченка. – Чернігів, 1996. – С. 73 – 74.

Співавт.: В.І.Онищенко.

36. “Просвіта” у Чернігові (1906 – 1911 рр.) //Педагогічні обрії (Чернігів). – 1996. – № 2. – С. 39 – 49.

37. Ювілей, який мав великий резонанс у Чернігові: [25-річчя фахової та громад. діяльності І.Л. Шрага (1847 – 1919)] //Літ. Чернігів. – 1996. – № 8. – С. 52 – 66.

Співавт.: В. Шевченко.

38. “Я хочу бути вільним!”: Штрихи до життєпису Євгена Онацького //Сіверян. літопис. – 1996. – № 6. – С. 11 – 15.